



### فرصتی برای یادگیری

برای آنکه معلمان بتوانند فرایند کار گروهی را در میان دانش آموزان هدایت کنند، لازم است خود ایشان تجربه مشارکت در کار گروهی را داشته باشند. معلمان می‌توانند از فرصت جلسات شورای دبیران برای طراحی و اجرای کارهای پژوهشی به صورت گروهی استفاده کنند تا هم از تجربیات یکدیگر بهره‌مند شوند و هم راهی برای ثبت و انتشار آن‌ها بیابند. یکی از این روش‌های پژوهش گروهی، درس پژوهی است که نمونه‌ای از آن در مجله رشد آموزش متوسطه شماره بهمن ۹۲ آمده است. فایل مقاله از این نشانی الکترونیکی قابل دستیابی است:

<http://www.roshdmag.ir/fa/article/9890>

معلمان نیز می‌توانند نتیجه درس پژوهی‌های گروهی خود را ثبت کنند و برای مجله رشد معلم ارسال کنند.



# درس پژوهی

**هدف:** ارزیابی طرح درس توسط همکاران گروه آموزشی، پیش، حین و پس از اجرا  
**موضوع جلسه:** درس پژوهی در گروه آموزشی دبیران تفکر و سبک زندگی شهرستان چناران استان خراسان رضوی



### شیوه

**گام اول:** نقد و بررسی طرح درس طراحی شده توسط خانم شعفی در شورای دبیران، پیش از اجرای طرح

**گام دوم:** مشاهده کلاس توسط اعضای شرکت‌کننده در شورای دبیران، هنگام اجرای طرح  
**گام سوم:** تشکیل جلسه دبیران، پس از اجرا، برای نقد و بررسی اجرا

### گروه‌های آموزشی

در مناطق آموزشی، گروه‌های آموزشی مغز متفکر موضوع درسی هستند. متأسفانه برنامه‌ریزی‌های نادرست در گذشته باعث شده است کمتر به ظرفیت و توانایی‌های گروه‌های آموزشی توجه شود. انجام فعالیت درس پژوهی برای هر درس می‌تواند از موضوعاتی باشد که در جلسات گروه‌های آموزشی بررسی می‌شود. بدیهی است، همکاری مسئولان محترم مناطق و مدیران مدارس می‌تواند بر غنای فعالیت‌ها و آثار گروه‌های آموزشی تأثیرگذار باشد.

### درس پژوهی

اصطلاح درس پژوهی به «پژوهش مشارکتی معلمان در کلاس درس» اشاره می‌کند. در شیوه درس پژوهی، معلمان تلاش می‌کنند صلاحیت‌های حرفه‌ای خود را در حین کار (عمل) بهبود بخشند و به بازسازی فکری و نوسازی خویش و دانش آموزان در فرایند یاددهی-یادگیری توجه جدی کنند. درس پژوهی نمونه‌ای از پژوهش مشارکتی در کلاس درس و ایده‌زایی‌ها برای توسعه حرفه‌ای معلمان است. تجربه‌های تحولات آموزشی کشورهای جهان حاکی از آن است که نوآوری‌های آموزشی به شدت به کیفیت نیروی انسانی وابسته است، زیرا بهبود یادگیری و تفکر، بدون سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی انسانی محقق نمی‌شود.

### کار نیکو کردن از پر کردن است

سکوت برخی از همکاران در کل جلسات نشان از آن داشت که فعالیت‌هایی گروهی از این نوع، کمتر در میان دبیران جریان دارد. همان‌گونه که از دانش‌آموزان توقع داریم به مرور و با تکرار و تمرین فعالیت بیشتری در کلاس درس داشته باشند، خوب است فعالیت‌های گروهی در میان دبیران را نیز ترویج کنیم تا به مرور و با تکرار و تمرین حضور در جمع، دبیران فعال‌تری داشته باشیم. درس پژوهی تنها یکی از شکل‌های فعالیت گروهی معلمان است. معلمان در هر منطقه یا مدرسه می‌توانند به تناسب محیط و شرایط خود کارهای گوناگونی را به صورت گروهی برنامه‌ریزی و اجرا کنند.

### خانه دوم بچه‌ها

خانم ترک‌حسینی‌نیا، یکی از دبیران شرکت‌کننده در جلسه پیش از اجرا، نمونه‌ای از طرح درس خود را که در مدرسه شبانه‌روزی روستایی اجرا کرده بودند مطرح کرد. این طرح



توجه ما را به خود جلب کرد. از ایشان خواستیم روز بعد نمونه‌های بیشتری از کارهای دانش‌آموزان خود بیاورند. بروشورهایی که دانش‌آموزان این مدرسه روستایی برای موضوع بلوغ آماده کرده بودند، آن‌قدر جالب بود که ما را واداشت بعد از اجرا تا روستای رادکان در دامنه کوه‌های هزارمسجد و در فاصله ۱۸ کیلومتری شهرستان چناران برویم و از مدرسه شبانه‌روزی مطهره دیدن کنیم.



## گام اول

در آخرین روزهای اسفندماه سال ۹۲، استقبال و همکاری و همراهی مدیر خوب مدرسه حضرت زینب(س) چناران، خانم **حوریه شریف مقدم** هم مثال زدنی بود. اولین سال است که درس تفکر و پژوهش در برنامه درسی دوره متوسطه اول وارد شده است. پس از توضیحات مختصری درباره اهداف طرح و موضوع درس پژوهی، طرح درس خانم شعفی را به تعداد همکاران تکثیر کردیم و در اختیار آن‌ها قرار دادیم. از همکاران خواستیم پس از مطالعه طرح درس، نظرات خود را درباره محتوا و چگونگی اجرا بیان کنند. سپس آن‌ها در گروه‌های سه نفره به تبادل نظر پرداختند و نکات اصلاحی را یادآور شدند. خانم شعفی دبیر درس با سعه صدر و روی گشاده به انتقاداتی که همکاران و گروه ما به طرح درس پیشنهادی ایشان وارد می‌دانستند گوش سپرد و با استفاده از نکات مطرح شده در جلسه، طرح درس خود را بازبینی کرد.

## گام دوم

روز بعد، وقتی وارد مدرسه شدیم، فضای مدرسه به خاطر برگزاری مراسم جشنواره سبزه بسیار باطراوت بود. شادابی دانش‌آموزان نیز طراوت کلاس را دوچندان کرده بود. از دبیران شرکت‌کننده در شورا دعوت کردیم در کلاس نیز ما را همراهی کنند تا بتوانند نظرات تکمیلی خود را پس از اجرا برای بهبود آن ارائه کنند. جایگاهی در انتهای کلاس در نظر گرفته شد تا اعضای گروه بدون دخالت در روند اجرای طرح در کلاس حضور داشته باشند و اجرا را از نزدیک مشاهده کنند.

## گام سوم

شب عید بود و هر کدام از همکاران شرکت‌کننده در طرح، کارهایی در خانه داشتند، اما پس از اجرا، با وجود اینکه وقت تنگ بود، وقت بیشتری در اختیار گروه قرار دادند و در نشست صمیمانه، کلاس درس مشاهده شده را نقد و بررسی کردند. به طور کلی، اهداف درس پژوهی را می‌توان به این شرح دسته‌بندی کرد:

- گسترش فرهنگ یادگیری در مدارس
- فراهم کردن محیط یادگیری معلمان از یکدیگر
- ارتقای دانش حرفه‌ای معلمان
- بازاندیشی در رفتار خود
- ارائه مدلی اثربخش برای پژوهش در

مدرسه

- توسعه دادن محیطی انعطاف‌پذیر برای دستیابی به یادگیری سازمانی
- احساس مسئولیت بیشتر در اداره مدرسه
- تشویق معلمان به همکاری با محققان
- ترویج تفکر انتقادی
- به‌کارگیری راهبردهای اثربخش در ارتقای مدیریت آموزشی



### مدرسه مطهره رادکان چناران

زیبایی، بهداشت و آرامش حاکم بر فضای این مدرسه ما را شگفت‌زده کرد! در این مدرسه کلاس‌ها به صورت موضوعی تقسیم شده بودند و هر کلاس متناسب با موضوع درسی آن نقاشی و با کارهای دستی دانش‌آموزان تزیین شده بود. کلاس درس خانم ترک‌حسینی، دبیر تفکر و سبک زندگی به درخواست خودشان خارج از ساختمان مدرسه و در اتاقی واقع در گوشه حیاط تشکیل می‌شود تا هم بتوانند در موقعیت‌های لازم به خوبی از فضای حیاط استفاده کنند و هم دانش‌آموزان احساس کنند. اینجا با کلاس‌های دیگر فرق دارد.

### مدرسه زندگی

در اینجا می‌تواند درس زندگی کردن را یاد بگیرند. معلم سه شب در هفته نیز به‌عنوان سرپرست خوابگاه در کنار دانش‌آموزان حضور دارد و با طراحی نشست‌های بحث و گفت‌وگو، به خوبی از این موقعیت برای تحقق اهداف تربیتی خود استفاده می‌کند. حضور ایشان در کنار همراهی و مدیریت مدیر خوب و با تجربه مدرسه، خانم صدیقه کاوادر قانع، تغییرات خوبی در فضای مدرسه ایجاد کرده که آن را واقعاً به خانه دوم دانش‌آموزان تبدیل کرده است. در این مدرسه، برعکس بسیاری از شبانه‌روزی‌ها، اثری از غم دوری از خانواده نمی‌بینید. بیش از دانش‌آموزان، خانواده‌های آن‌ها بی‌صبرانه منتظر روزهای آخر هفته هستند تا ببینند این هفته فرزندان‌شان چه تحفه‌ای از بوستان تعلیم و تربیت با خود به ارمغان می‌آورند. رعایت بهداشت و نظافت کل فضاهای مدرسه و خوابگاه به عهده دانش‌آموزان است و در کل خوابگاه در هیچ کمدی قفل نمی‌شود! در غذاخوری مدرسه به جای آن که دانش‌آموزان در صف غذا از سر و کول هم بالا بروند، به نوبت مهماندار می‌شوند و از دوستان خود پذیرایی می‌کنند. به این ترتیب، هم آداب پذیرایی از مهمان را می‌آموزند و هم کرامت انسانی‌شان حفظ می‌شود.



سند برنامه درسی ملی، صفحه ۱۲

معلم، یادگیرنده و پژوهشگر آموزشی و پرورشی است.